dették meg ekkoriban a Nemzetközi Gyermekévet sem.) A gyerekönkormányzatok létrehozásának kinyilvánított céljai közé tartozott az állampolgári közöny és az ifjúsági bűnözés – általában az anómiás jelenségek, mint az antidemokratikus törekvések melegágyai – elleni küzdelem. Ekkoriban még érzékeny pontnak találtatott az elzásziak nemzeti identitása is. Így aztán végképp nem véletlen,hogy éppen Strasbourg környékén jöttek létre a részvételi demokráciára nevelést célzó első gyerekönkormányzatok.

A schiltigheimi csírából aztán az ország más tájain az idők során mindenütt a helyi igényeknek megfelelő célú és formájú szervezetek sarjadtak ki. Az a vonásuk a sokféleségben is jellemzőnek látszik, hogy (a magyarországi változattal ellentétben) általában nem választanak gyerekpolgármestert. A képviselőtestület létszáma és szakmai felosztása többnyire megegyezik a felnőtt testület létszámával és szakbizottsági beosztásával. A gyerekszakbizottságok (közlekedési, tervezési,környezetvédelmi, kulturális és így tovább) munkáját felnőtt tanácsadók fogják össze, s a gyerektestületnek is a felnőtt polgármester a "feje". Így tehát a gyerekönkormányzatok működésében annyi az általános vonás, amennyi általában a francia városi tanácsokban.

Természetesen több konkrét példa ismeretében pontosabban körül lehetne írni ezt a pedagógiai modellt: ám talán nem is lenne jó, ha valamiféle receptet próbálnánk összeállítani.Gondoljuk meg, hogy őshazájában sem valamiféle „totálisintézmény" (amilyenekhez mi szokva vagyunk), csupán egy néhány főnyi szakembergárdával – és némi költségvetési támogatással – működő módszertani műhely igyekszik biztosítani a jelenleg 700 településre kiterjedő mozgalom (?!) körében az információáramlást. Igaz, kezdetben több miniszter is ajánlotta a polgármesterek figyelmébe ezt a fontosnak ítélt kezdeményezést, ám azóta miniszterek jöttek, kormányok mentek, s a gyermekönkormányzat túlélte a politikai változásokat. Mondhatni, polgárjogot nyert a francia társadalomban, mert az állampolgárokat közvetlen közelről érintő gondokra kínál egyfajta családias – bukéjú" megoldási kísérletet.

TRENCSÉNYI IMRE

Könyvek az emberi viselkedésről

Fehér borító, szép Matisse-rajzzal. Én inkább azt a címet adom a könyvnek, hogy pszichoanalitikusok a díványon, mert így pontosabb és érdekesebb is. Füredi János az előszóban megkérdezi társaitól, nem értelmezik-e szűken a páciens gondolatait, nem hanyagolják-e el a kulturális környezetet a beteg körül. A lélek gyógyítója meri-e vállalni a kulturális háttér megértését és felhasználását. Shakespeare-től lehet pszichiátriát tanulni! O'Neil, Williams, Sartre pedig a pszichiátriától tanult. Az Orvostovábbképző Egyetemen tanfolyamokat szerveztek a pszichoterápia és kultúra tárgykörében. Ezen előadások egy részét tartalmazza a könyv.

Pszichoterápia és kultúra

Buda Béla szerint a pszichoterápiában máig sok az ösztönösség. A kelet-európai országokban alacsony a pszichoterápiás kulturáltság. De a magasfokú műveltség is lehet akadály az analízisben. És nehéz körülmények között élő népekben is lehet magasnak mondható kultúra. Ez megnyugtató!

Molnár Péter azt mondja: a humánetológia az emberi magatartás biológiai aspektusait vizsgáló új tudományág. Ismerjük fel, halljuk meg az üzenetet; idegrendszerünk nem olyan világhoz szokott, amilyen a mai! Emocionalitásunk három szinten szerveződik, az

élmények, a magatartási aktusok és a vegetatív jelenségek szintjén. A csendek a legmegterhelőbbek... Nincs olyan gondolat, mely ne érintené a szívet.

Csepeli György így beszél;:az ember bajai a viszonyokban gyökereznek, az ember viszonylény. Az értékekben vagy hiszünk, vagy nem, logikailag nem alapozhatók meg. Jelek révén üzen nekünk minden, ami a mindennapok határain kívüli. A terapeuta nem rendőr, nem politikus, nem pedagógus, nem lehet azonos önmagával és nem lehet azonos a beteggel sem. Ahány én, annyi kapcsolat.

Kunt Ernő írja, hogy a kultúra a viselkedés mindazon formája, melyeket a közös tradíció egyesítette személyek csoportja ad át utódainak. Ezek részben tudott, részben hitt ismeretek. (Ennek örülök.) Az ember jelképalkotó lény, és a kultúra jelrendszer. (Végre egy jó bizonyítás a számomra!) Az egyik ember vállalkozik arra, hogy tudatosítja legszemélyesebb gondjait és ennek tanulságait megosztja másokkal. Így lesz egyikünk a másikunk gyógyszere.

Süle Ferenc Jung helyét keresi és találja meg korunk szellemi áramlataiban. Jung emberképe egy pozitív centrummal rendelkező ember-modell. A másik dolog, amiért szeretjük Jungot, hogy tisztelte az emberi szubjektumot. Pszichoterápiáját nemcsak értjük, de használni is tudjuk, nemcsak az analitikusok, bárki. Ördög, angyal, szellemek, ez mind archetípus és kész! Sokan mondják, hogy a Nyugat racionális egyoldalúsága miatt van válságban, és erre a Kelet gondolatai adnak gyógyírt. Jung hidat épített nekünk e kettő közé.

Hegedűs Géza kedvesen meséli el, hogy az írók milyen régen felfedezték a pszichoanalízist.

Paneth Gábor remekül hadakozik az eddigi Don Juan-elméletekkel. Hozzá is tesz valamit a dologhoz, ami nem könnyű. Faustot, Hamletet, Don Quijotét egyesíti egy szépséges manierizmusban, melyben együtt ütik agyon az atyát és fogyasztják el. Aztán ősanyának áldoznak, aki mindenkit magába olvaszt.

Tringer László fő kérdése, miért nő a lelki zavarokban szenvedők száma a fejlett társadalmakban. Neurózis, depresszió, lelki betegség egyenlő a boldogtalansággal. A legtöbben önmaguktól szenvednek, mert a lét és a semmi közül a semmit választják. Heidegger, Kierkegaard és Sartre szerint a semmit és a halált nem szabad összetéveszteni. Ady is léthiányokból rakta össze magát, mégis szép lett az összkép.

Popper Péter tisztázza számunkra, hogy a zsidó-keresztény erkölcsi világkép alapvetően megváltoztatta az ember viszonyát az életörömhöz, és ez nem mindig jó. Vége a pogányságnak. Talán egyedül Fellini volt képes visszavarázsolni a pogány életörömöt a Satirikonban. Néha a pszichoanalízis is képes erre.

Virág Teréz nagyon finoman vezet minket a neurózisok mögötti társadalmi traumák megértéséig. A haláltáborokban a gondolkodó emberé a túlélés, például Mérei Ferencé. A passzív szenvedést tudatosan aktív, szenvedélyes cselekvésbe és gondolkodásba kell átfordítani.

Stark András boldog, mert csak beszélgetnie kell és ezért még pénzt is kap. Szerinte a kereskedés, ötvösség, orvosság mellett a pszichoterápia is hagyományos zsidó szakma. Mérei szavait hallja; mindent átélni, átélni, és nem kell mindig jól járni!

Süle Ferenc második tanulmányában a fehér ember átalakításmániája miatt aggódik, mivel az nemcsak környezetét teszi tönkre, de saját magát is. A teljesítmény-orientáltságot szembeállítja a zene, a tánc, a keleti szellem élvezőivel. Miért a zen-buddhizmus? Mert ateorikus, nem tisztel hagyományokat, nem filozófia, nem vallás, de inspiráló, irritáló, provokáló.

Bókay Antal és *Tényi Tamás* a nyelvzavarról szól, ami nem csak a betegek, de a felnőttek és gyerekek között is probléma, (sőt, két gyerek vagy két felnőtt között is). Egyfajta személyes káosz mindenkiben van, ez ellen küzdünk egész életünkben, többek közt a nyelv segítségével. A primitív népeknél és a gyerekeknél madarak szállnak ki a szájból, csak a zavarodott felnőtt rágja össze őket...

Fekete Sándor és *Kelemen Gábor* szerint az öngyilkosság gondolata archetipikus. A primitív társadalmakban társadalmi szabályozó volt. Az öngyilkosság mentalitás-története még megírásra vár!

Moussong-Kovács Erzsébet úgy gondolja, hogy a dolgok megjelenítésével úrrá lehetünk a fenyegetéseken... talán. És nem kell a homloklebenyhez kötött intellektuális cenzúra gyengülésével magyarázni a túláradó alkotókedvet!

Vikár György Freudot idézi; a nagy írók mindig tudták, amit ő felfedezett az emberi lélekről a tudományban. Leonardo száját egy madár a farkával nyitogatta. Bolyainál a párhuzamosok sosem találkoznak. Minden embernek szüksége van időnként kontrollált regresszióra. Thomas Mann lebegett a racionális és misztikus között, tudott koncentrálni!

Lust Iván fél, hogy a lappangó jelentés birtokba vétele veszélyes. A tudattalan kutatója, felfedezésével, függő viszonyt teremt, hatalmat gyakorolhat. De lehet a viszony kreatív is. Nyitott művek lehetünk, sajátos befejezetlenségekkel... Alkossunk, de ne birtokoljunk, mint a Tao Te Kingben.

Múzsák a díványon. Magyar Pszichiátriai Társaság, Budapest, 1992.

A nem szép borító nem jelzi, milyen jó könyv ez. (Narancssárga és kék keretben egy Tanguy kép. A címet nehéz elolvasni a gubancos betűi miatt.) Az alcím: „hogyan beszélnek vágyaink és törekvéseink" – ez már izgató! A bevezető leszögezi. különbözőek vagyunk, ez nem rossz, sőt nagyon is jó. Másoktól természetesen különbözünk, de a magunk számára sem vagyunk napról-napra azonosak. Ez is jó, jónak kell lennie, mert nem lehet másképp. A könyv írói azt szeretnék, ha elolvasva munkájukat, felismernénk a beszéd építkezésének sajátos módjából önmagunk és mások magatartásának legfőbb rugóit.

Rejtjelek

Hát olvassuk, ismerjük fel! Mint képzőművész, tudom, hogy a mozgásban, rajzolásban, hétköznapi létezésben – mikor nem is beszélünk – legalább annyira kifejeződik természetünk egésze. A könyv olvastán egyre erősebben gondolok arra, kellene írni egy ilyen tanulmányt, hasonló szempontok szerint a képzőművészetről és a mozgásról is. (A könyv képzőművészeti része minimális, nem jól válogatott, de ez nem is lehetséges a nagyszerű szöveganyag mellett, s a könyv meghatározott terjedelme mellett sem, gondolom én.)

Tizenegy motivációs területet vizsgálunk, melyek alapfontosságúak az ember számára, mindegyik minden ember életében jelen van. A motivációk között objektíve nincs értékkülönbség, bármelyik uralkodhat a személyiségen belül. Minden motiváció három részre oszlik, így 33 szempont szerint vizsgálhatjuk magunkat és egymást.

A kapcsolatteremtést *Kossuth, Shakespeare, József Attila, Ingmar Bergman, Tolsztoj, Kosztolányi* szövegein gyakoroljuk elméletben. Minden rész után megtaláljuk a javasolt gyakorlatokat, melyeket magunkon, családunkon, környezetünkön, ismerőseinken próbálhatunk ki. Megfigyelhetjük, társunk másokkal is olyan objektív-e, mint velünk; kik érzékelnek mindig mindent magukra vonatkoztatva. Minden rész végén található egy nagyszerű lista, mely a témával foglalkozó tudósok nevét és az általuk használt fogalmakat tartalmazza. Bárki bemehet egy könyvtárba és a jegyzék segítségével a neki tetsző fogalom alapján visszakeresheti az írót, és egyéb témábavágó könyveket olvashat.

A környezethatást *Weöres, Arany, Shelley, Verlaine, Rimbaud, Juhász Gyula* és *Szent-Györgyi Albert* beszédein, írásain tanulmányozhatjuk. Szent-Györgyi „végigvonul" az egész könyvön, őt minden mindenre inspirálta, késztette. Az ő szövegein mindent kivizsgálhatunk, talán csak a teljes, sugárzó, egyedi személyiség varázsát nem, – de az úgyis csoda. A gyakorlatoknál tetszik a felhívás: figyeljük meg a TV vagy az újságok témáit, mi az, amit rendszeres ismétléssel figyelmünk előterébe akarnak állítani.

Ismeretszerzés: *Mózes, Vörösmarty*, a *Si King* és megint Szent-Györgyi segít nekünk. Tanultuk őket a gimnáziumban, de milyen más szempontok szerint! A gyakorlat-javaslatok közül az a kérdés tetszik; kit ismerünk, aki állandóan és eredményesen vitatkozik. A kategóriák közül Rogers „a rend, mint örömforrás"-a nyerte meg a tetszésemet.

Tekintélykövetés. Mintákra van szükségünk – de miért és meddig? Ezt a népművészet és a primitív népek kultúrája tudja legjobban. Talán még *Shaw* Elisája és *Petőfi. Petőfi* a másik nagy kísérőnk a szöveg-tájakon, mint Dantét Vergilius, kísér minket a poklokban. (A legjobb gyakorlati; figyeljük beszédünket, mindig azonos stílusban beszélünk-e! Legkedvesebb fogalmam a „karakterpáncél" *Reichtől.*)

Feladatvégzés. *Balczó András,* harmadik nagy kísérőnk, pontos válaszokat ad arra, mi dolgunk a világon. *Czeizel* is bekapcsolódik; csak akkor szeretjük munkánkat, ha sikeresen végezzük, és akkor sikeres, ha tehetségünk van hozzá.. Nem biztos, de szeretném hinni. Gyakorlat: figyeljük meg egy lelkesítő szónok beszédét, mire akar rávenni minket! Kedvenc kategóriám itt Piaget „belső beszéd"-e.

Erkölcs. Megint Petőfi tudja a legtöbbet, tud még *Platon, La Bruyere, Swift,* és közbeszól kicsit *Juhász Ferenc* és *Vörösmarty* is. Nekem az tetszik, amit *Bibó* érez: nem bízik azokban, akik olyan rettentő közvetlenül tudnak viselkedni. Gyakorlat: megvizsgálom elveimet, tudom-e, hogyan alkalmazzam különböző helyzetekben. A fogalmaknál Maslow győz: „a demokratikus jellem, mint a lelki egészség kritériuma."

Birtoklás. Erről a témáról sokan sokat tudnak; *Móricz, Tarkovszkij, Marquez, Ingmar Bergman, Pilinszky.* Gyakorlatom itt a megfigyelés, kik emlékeznek mindenre, és kik felejtenek el mindent. Választott fogalmam Allport és Szondi „énkiterjesztés"-e.

Dominancia. Amióta szembehelyezhetők a fentiek és lentiek, azóta létezik. Szerencsére ez sem mindenkinek egyformán fontos. *Katona, Yeats, Villon, Eluard, Babits...* itt *Leó császár* mondja ki a lényeget; a hadvezér legyen önmegtartóztató, éber, józan se fiatal, se öreg, kisigényű, egyszerű. Murphy szerint a hatalom a 3 legfontosabb törekvés egyike, Horney szerint a 10 alapszükséglet egyike, Thomas szerint a 4 alapszükséglet között a helye. Szerintem Goldstein ad jó választ: „különböző aspektusok szimultán kézbentartása."

Szabadság. *Petőfi* ragyog, Vörösmartyval, *Adyval, József Attilával* együtt. Ez a nagy költői terület. Sok gyakorlatot végezhetünk míg tisztázzuk magunkban viszonyunkat a szabadsághoz és a személyes szabadsághoz. Ericson, a szűkszavú tudós: „autonómia, mint kontroll".

Életmód. Ehhez is sokan szólnak hozzá, nagyon különböző módon. *Tolsztoj, Széchenyi, Defoe, Krúdy, Balzac, Ottlik.* A kategóriák között nagy a zűrzavar: örömelv, kaland, játék, önmegvalósítás, autonómia, egységre törekvés, önbeteljesülési vágy...

Életcél. Keresése azzal jár, hogy az ember megpróbál túllépni egyedi élete részletein és az általánossal keres kapcsolatot. *Balczó, Madách, Szent-Györgyi, Bibó, Ady, Shakespeare, József Attila...* Fromm így fogalmaz: „értelemadás az életnek", Din Swanger és Boss szerint „világterv", Rogers szerint „a legszemélyesebb és a legáltalánosabb azonossága." Én ebben a megfogalmazásban találom meg a hozzám közelit.

Befejezés: a könyvet olvashatja pedagógus és gyerek, pályaválasztó és vezető, pszichológus és pszichiáter. Mindenki.

Kapitány Ágnes – Kapitány Gábor: Rejtjelek. Szorobán Kiadó, Budapest, 1993. Kapható: Mentor Könyvesbolt, Budapest, Dorottya utca 8.

VÁRNAGY ILDIKÓ